

Ιούνιος 2009

Κείμενο Πολιτικής

Μικαέλα Μαρούφωφ

Κύρια χαρακτηριστικά της Πολωνικής μετανάστευσης στην Ελλάδα

- Οι Πολωνοί μετανάστες αποτελούν μία από τις δέκα μεγαλύτερες αριθμητικά μεταναστευτικές ομάδες της Ελλάδας.
- Η Πολωνική κοινότητα είναι μία από τις παλιότερες και σύμφωνα με πολλούς μία από τις πιο καλά οργανωμένες κοινότητες της χώρας. Μάλιστα, οι Πολωνοί αποτελούν τη μοναδική μεταναστευτική ομάδα προερχόμενη από πρώην κομμουνιστική χώρα, με παρουσία στην Ελλάδα πριν το 1989 παρά τη γεωγραφική απόσταση μεταξύ Πολωνίας και Ελλάδας αλλά και την έλλειψη προηγούμενων ιστορικών, πολιτιστικών, θρησκευτικών και οικονομικών δεσμών μεταξύ των δύο χωρών.
- Παρά το γεγονός ότι η οικιακή εργασία είναι αρκετά διαδεδομένη στην Ελλάδα η Πολωνική μετανάστευση στη χώρα δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να χαρακτηριστεί ‘γυναικεία’, κάτι που παρατηρείται σε άλλες χώρες όπως η Ιταλία.
- Η Πολωνική μετανάστευση στην Ελλάδα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί “*lifestyle migration*” δεδομένου ότι τα κίνητρα για τους Πολωνούς μετανάστες ήταν συνδεδεμένα περισσότερο με την επιθυμία για βελτίωση των συνθηκών ζωής και εργασίας και την απόκτηση νέων εμπειριών και λιγότερο με την πραγματική φτώχεια.
- Η περίπτωση των Πολωνών παρουσιάζει ενδιαφέρον και για έναν ακόμα λόγο: η Πολωνία αποτελεί για την Ελλάδα την πρώτη χώρα που εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση ενώ ήδη διατηρούσε μεταναστευτικό πληθυσμό στη χώρα ενώ οι Πολωνοί μπορούν πλέον να εργάζονται ελεύθερα στην Ελλάδα, αφού για αυτούς έχει παρέλθει η μεταβατική περίοδος κατά τη διάρκεια της οποίας υφίσταντο περιορισμούς.

Είσοδος στην ΕΕ: τι άλλαξε;

- Για τους Πολωνούς που ζουν στην Ελλάδα η ένταξη της Πολωνίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρείται πολύ σημαντική, κυρίως για λόγους πρακτικούς όπως η απαλλαγή από τις περίπλοκες διαδικασίες έκδοσης αδειών διαμονής και εργασίας και φυσικά από το ανάλογο χρηματικό κόστος αλλά και η απαλλαγή από την ‘απειλή’ της απέλασης

Συμπερασματικές παρατηρήσεις

- Η πλειονότητα των Πολωνών στην Ελλάδα κατοικεί στην Αττική.
- Η Πολωνική μετανάστευση στην Ελλάδα δεν καθορίζεται από το φύλο - παρατηρείται ισορροπία μεταξύ των δύο φύλων.
- Η πλειονότητα των Πολωνών ήρθε στην Ελλάδα με σκοπό την αναζήτηση εργασίας. Οι κυριότεροι τομείς απασχόλησης είναι οι οικοδομικές και οικιακές εργασίες. Παρόλα αυτά το κίνητρο για τους οικονομικούς μετανάστες συνδεόταν περισσότερο με την επιθυμία να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής και εργασίας τους και να αποκτήσουν νέες εμπειρίες και λιγότερο με την πραγματική φτώχεια.
- Οι Πολωνοί αναζητούν εργασία κυρίως μέσω άτυπων δικτύων που βασίζονται σε φιλικούς και οικογενειακούς δεσμούς όμως απευθύνονται στην ‘βιομηχανία της μετανάστευσης’ για άλλες υπηρεσίες.
- Ο αριθμός των Πολωνικών οργανώσεων που έχουν δραστηριοποιηθεί στην Αθήνα είναι σχετικά μεγάλος αλλά πολλές από αυτές δεν είναι πλέον ενεργές πιθανώς λόγω της μείωσης του Πολωνικού πληθυσμού αλλά και της μείωσης των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Πολωνοί λόγω της ένταξης της χώρας στην ΕΕ και της μακροχρόνιας παραμονής τους στην Ελλάδα.
- Όσον αφορά τη σχέση τους με την κοινωνία υποδοχής, οι Πολωνοί μετανάστες, ναι μεν αισθάνονται ότι υφίστανται διακρίσεις, όμως παράλληλα αισθάνονται πως οι Έλληνες έχουν μια αρκετά πιο θετική εικόνα για αυτούς σε σχέση με άλλες ομάδες μεταναστών, η οποία αποτυπώνεται και σε μία πιο θετική συμπεριφορά απέναντι τους.

Οι φάσεις της Πολωνικής μετανάστευσης στην Ελλάδα

Η μετανάστευση από την Πολωνία στην Ελλάδα, βάσει παραγόντων που συνδέονται με τις συνθήκες στην Πολωνία και τον αντίκτυπό τους στις μεταναστευτικές ροές από την Πολωνία αλλά και με τις μεταναστευτικές πολιτικές της Ελλάδας, μπορεί να χωριστεί σε πέντε φάσεις:

Η πρώτη φάση ξεκινά με την επιβολή στρατιωτικού νόμου στην Πολωνία, το 1981, όταν ένας μεγάλος αριθμός Πολωνών κατέφυγε στην Ελλάδα, είτε για να ζητήσει άσυλο, είτε για να ζητήσει συνέντευξη στην πρεσβεία των ΗΠΑ στην Αθήνα προκειμένου να κάνουν αίτηση για βίζα. Οι πρώτοι πολιτικοί πρόσφυγες ακολουθήθηκαν από άτομα που δεν ήταν πολιτικά ενεργά αλλά δελεάστηκαν από τις προοπτικές καλύτερων οικονομικών ευκαιριών, άνοιξαν δηλαδή το δρόμο για τη μετανάστευση από την Πολωνία στην Ελλάδα.

Η δεύτερη φάση ξεκινά με την πτώση του Κομμουνιστικού καθεστώτος στην Πολωνία και την ελεύθερη πλέον έξοδο από τη χώρα. Η αρχή αυτής της περιόδου, σχεδόν συνέπεσε με τον πρώτο, πολύ αυστηρό μεταναστευτικό νόμο στην Ελλάδα που ψηφίστηκε το 1991 και επικεντρώθηκε κυρίως σε πιο αυστηρούς ελέγχους στα σύνορα και το εσωτερικό της χώρας, κάνοντας παράλληλα σχεδόν αδύνατη τη νόμιμη είσοδο και εγκατάσταση στη χώρα σε αλλοδαπούς που σκόπευαν να εργαστούν στην Ελλάδα. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από τον παράνομο χαρακτήρα της μετανάστευσης αφού σχεδόν δεν υπήρχε τρόπος να εργάζεται κανείς νόμιμα στην Ελλάδα.

Η τρίτη φάση σηματοδοτείται από το γεγονός ότι από το 1995 και μετά οι Πολωνοί πολίτες δεν χρειάζονταν πλέον βίζα προκειμένου να μείνουν στην Ελλάδα για να επισκεφθούν την Ελλάδα για διάστημα έως και τριών μηνών.

Η τέταρτη φάση συνδέεται με τα προγράμματα νομιμοποίησης, τα οποία από το 1998 και μετά, οπωσδήποτε βελτίωσαν την κατάσταση για την Πολωνούς στην Ελλάδα, όπως και για κάθε άλλη μεταναστευτική κοινότητα.

Η τελευταία φάση, από το 2004 μέχρι σήμερα σηματοδοτείται από την ένταξη της Πολωνίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μέγεθος του μεταναστευτικού πληθυσμού και δημογραφικά χαρακτηριστικά

Το 2001, σύμφωνα με την απογραφή, στην Ελλάδα κατοικούσαν περίπου 13.000 Πολωνοί και η συντριπτική τους πλειοψηφία συγκεντρωνόταν στην Αττική.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ ο αριθμός των Πολωνών αυξήθηκε κατά 67% μεταξύ 2001 και 2008 και συνεπώς μπορούμε να εκτιμήσουμε ότι αυτή τη στιγμή ο αριθμός των Πολωνών που κατοικούν στη χώρα ξεπερνά τις 20.000. Αξίζει παρόλα αυτά να σημειωθεί ότι η αύξηση μεταξύ 2005 και 2008 ήταν ιδιαίτερα χαμηλή και αφορούσε κυρίως τον μη ενεργό πληθυσμό.

Παρά το γεγονός ότι η οικιακή εργασία είναι αρκετά διαδεδομένη στην Ελλάδα η Πολωνική μετανάστευση στη χώρα δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να χαρακτηριστεί 'γυναικεία', κάτι που παρατηρείται σε άλλες χώρες.

Η συντριπτική πλειοψηφία των Πολωνών στην Ελλάδα ανήκει στις παραγωγικές ηλικιακές ομάδες (15-64).

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, 28,5% των Πολωνών που κατοικούν στη χώρα είναι έως 14 χρονών, το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο του συνολικού πληθυσμού της χώρας και μπορεί να θεωρηθεί ενδεικτικό του οικογενειακού χαρακτήρα της Πολωνικής μετανάστευσης στην Ελλάδα.

Κοινωνικο-οικονομική κατάσταση

Τα ποσοστά ανεργίας των Πολωνών που κατοικούν στην Ελλάδα παρουσιάζονται ιδιαίτερα χαμηλά (έως 2,6%). Οι κύριοι κλάδοι στους οποίους απασχολούνται οι Πολωνοί είναι οι οικοδομοτεχνικές εργασίες αλλά και οι οικιακές εργασίες. Αξιόλογη είναι και η επιχειρηματική δραστηριότητα των Πολωνών στην Ελλάδα. Οι επιχειρήσεις που ανήκουν σε Πολωνούς σχετίζονται άμεσα με τους επαγγελματικούς κλάδους στους οποίους τους συναντούμε συχνότερα: τις οικοδομοτεχνικές εργασίες και τον καθαρισμό, σημαντικός είναι όμως και ο αριθμός επιχειρήσεων όπως εστιατόρια, καφετέριες, μπαρ και καταστήματα που πουλούν Πολωνικά προϊόντα.

Αλλαγές μετά την είσοδο στην ΕΕ

Για τους Πολωνούς που ζουν στην Ελλάδα η ένταξη της Πολωνίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρείται πολύ σημαντική, κυρίως για λόγους πρακτικούς. Η απαλλαγή από τις περίπλοκες διαδικασίες έκδοσης αδειών διαμονής και εργασίας και φυσικά από το ανάλογο χρηματικό κόστος αλλά και η απαλλαγή από την ‘απειλή’ της απέλασης βελτίωσαν σημαντικά τις συνθήκες ζωής των Πολωνών στην Ελλάδα.

Αξιίζει να σημειώσουμε ότι η Πολωνία αποτελεί για την Ελλάδα την πρώτη χώρα που εντάχθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση ενώ ήδη διατηρούσε μεταναστευτικό πληθυσμό στη χώρα ενώ οι Πολωνοί μπορούν πλέον να εργάζονται ελεύθερα στην Ελλάδα, αφού για αυτούς έχει παρέλθει η μεταβατική περίοδος κατά τη διάρκεια της οποίας υφίσταντο περιορισμούς.

Η «βιομηχανία» της μετανάστευσης

Δίκτυα

Στην περίπτωση των Πολωνών μεταναστών στην Ελλάδα τα κοινωνικά δίκτυα παίζουν ίσως το σημαντικότερο ρόλο και στην αρχική απόφαση για μετανάστευση και την αρχική εγκατάσταση αλλά και στην εύρεση εργασίας. Τα δίκτυα αυτά βασίζονται σε φιλικούς και οικογενειακούς δεσμούς. Η κατάσταση αυτή επιτείνεται και από το χαρακτήρα της Ελληνικής αγοράς εργασίας, όπου οι προσλήψεις βασίζονται συχνά στις διαπροσωπικές σχέσεις.

Υπηρεσίες

Οι υπηρεσίες που μπορούν να θεωρηθούν μέρος της ‘βιομηχανίας της μετανάστευσης’ ποικίλουν και περιλαμβάνουν ταξιδιωτικά πρακτορεία, γραφεία ευρέσεως εργασίας, δικηγορικά γραφεία κτλ. Υπάρχουν τέτοιου είδους επιχειρήσεις στην Ελλάδα, κάποιες, όπως τα ταξιδιωτικά πρακτορεία που προσφέρουν φθηνή μετακίνηση προς την Πολωνία, απευθύνονται ειδικά στους Πολωνούς, άλλες, όπως τα δικηγορικά γραφεία ή τα γραφεία ευρέσεως εργασίας, δεν απευθύνονται σε κάποια συγκεκριμένη εθνικότητα.

Αξιίζει να αναφερθούμε στον Πολωνικό τύπο της Ελλάδας, δεδομένου ότι ξεκίνησε αρκετά νωρίς και κατάφερε να προσαρμοστεί στις διαφορετικές φάσεις της Πολωνικής μετανάστευσης: αρχικά τα κύρια θέματα που κάλυπτε ήταν οι ειδήσεις από την Πολωνία και η πληροφόρηση σχετικά με θέματα που αφορούν τους μετανάστες, όπως τα προγράμματα νομιμοποίησης, όμως, με την πάροδο του χρόνου τα θέματα αυτά άρχισαν να αντικαθίστανται με θέματα που αφορούν άτομα που ζουν μόνιμα στην Ελλάδα και οργανώνουν τη ζωή τους μακροπρόθεσμα.

Σύλλογοι μεταναστών

Κατά τη διάρκεια της έρευνάς μας για την Πολωνική κοινότητα βρήκαμε στοιχεία για την ύπαρξη περίπου δεκαπέντε Πολωνικών οργανώσεων στην Ελλάδα, όμως δυσκολευτήκαμε να έρθουμε σε επαφή με εκπροσώπους των περισσότερων, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις, να μην καταφέραμε να έρθουμε σε επαφή με μέλη των οργανώσεων αυτών όμως μας εξήγησαν πως ούτε οι ίδιοι, ούτε οι σύλλογοι τους είναι πλέον ενεργοί. Η εκτίμησή μας είναι πως η ‘παρακμή’ αυτή των οργανώσεων οφείλεται αφ’ ενός στη μείωση του Πολωνικού πληθυσμού της Ελλάδας και αφ’ εταίρου στην απλούστευση των γραφειοκρατικών διαδικασιών που σχετίζονται με την παραμονή, την εργασία και άλλα κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα λόγω της ένταξης της Πολωνίας στην ΕΕ. Παρόλα αυτά, οι οργανώσεις που εξακολουθούν να είναι ενεργές παίζουν πολλαπλούς ρόλους προσπαθώντας να διατηρήσουν τον Πολωνικό πολιτισμό αλλά και να βοηθήσουν με πρακτικά προβλήματα.

Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

- Η πλειονότητα των Πολωνών στην Ελλάδα κατοικεί στην Αττική. Ο τύπος της Πολωνικής μετανάστευσης στην Ελλάδα είναι κυρίως οικογενειακός και δεν υπάρχει δυσαναλογία μεταξύ ανδρών και γυναικών.
- Η πλειονότητα των Πολωνών ήρθε στην Ελλάδα με σκοπό την αναζήτηση εργασίας. Οι κυριότεροι τομείς απασχόλησης είναι οι οικοδομικές και οικιακές εργασίες. Το κυριότερο κίνητρο για τους Πολωνούς που μετανάστευσαν στην Ελλάδα ήταν η επιθυμία να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής και εργασίας τους και να αποκτήσουν νέες εμπειρίες (και όχι η φτώχεια).
- Οι Πολωνοί αναζητούν εργασία κυρίως μέσω άτυπων κοινωνικών δικτύων που βασίζονται σε φιλικούς και οικογενειακούς δεσμούς, απευθύνονται όμως στη 'βιομηχανία της μετανάστευσης' για άλλες υπηρεσίες.
- Ο αριθμός των Πολωνικών συλλόγων που έχουν δραστηριοποιηθεί στην Αθήνα είναι σχετικά μεγάλος όμως αρκετοί από αυτούς δεν είναι πλέον ενεργοί.
- Η ένταξη της Πολωνίας στην ΕΕ είναι σημαντική για τους Πολωνούς μετανάστες κυρίως για πρακτικούς λόγους: έδωσε τέλος στις περίπλοκες διαδικασίες έκδοσης αδειών παραμονής και εργασίας.
- Οι Πολωνοί μετανάστες, ναι μεν αισθάνονται ότι υφίστανται διακρίσεις, όμως παράλληλα αισθάνονται πως οι Έλληνες έχουν μια αρκετά πιο θετική εικόνα για αυτούς σε σχέση με άλλες ομάδες μεταναστών, η οποία αποτυπώνεται και σε μία πιο θετική συμπεριφορά απέναντι τους.

Προτάσεις Μεταναστευτικής Πολιτικής

- Καλύτερη πληροφόρηση όσον αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των πολιτών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Στήριξη των κοινοτήτων μέσω κάλυψης ορισμένων αναγκών τους με σημαντικότερη αυτή της στέγασης.
- Υλοποίηση αυστηρότερων μέτρων για την καταπολέμηση της άτυπης εργασίας.

Το ερευνητικό πρόγραμμα IDEA χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Δ/νση Έρευνας και Τεχνολογίας, 6ο Πρόγραμμα Πλαίσιο, Προτεραιότητα 8 Ενσωμάτωση και Ενδυνάμωση του Ευρωπαϊκού Πεδίου Έρευνας

Όλες οι Εκθέσεις και τα Κείμενα Πολιτικής είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του προγράμματος: <http://www.eliamep.gr/idea/>

Για την έκθεση και το κείμενο πολιτικής για την Πολωνική μετανάστευση, παρακαλώ επικοινωνήστε με τη συγγραφέα, Μικαέλα Μαρούφωφ (michaelamarouf@gmail.com)

Για γενικότερες πληροφορίες παρακαλώ επικοινωνήστε με την Δρ. Άννα Τριανταφυλλίδου (anna@eliamep.gr)

Για περισσότερες πληροφορίες για ερευνητικά προγράμματα στον τομέα των Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών, παρακαλώ επισκεφτείτε: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/index_en.html

